

Zhang Lizhong¹

Cai in rojstvo kitajske modernizacije

1 Uvod

Cai Yuanpei, vodilni kitajski liberalni učitelj prve polovice 20. stoletja, je znan predvsem kot prvi minister za izobraževanje v republiki, rektor Univerze v Pekingu ter ustanovitelj in prvi predsednik *Academie Sinice*, najpomembnejšega nacionalnega raziskovalnega inštituta na Kitajskem. Poleg navedenega se je Cai v zgodovino zapisal s pionirskim delom na področju reformiranja sistema tradicionalnega izobraževanja ter s prizadevanji za združitev kitajskih in zahodnih izobraževalnih zamisli. V središču današnjega iskanja odgovorov na probleme izobraževanja je mogoče zaznati obujanje zanimanja za Caija, o čemer priča nedavna ustanovitev Inštituta za raziskave Cai Yuanpeija [Institute of Cai Yuanpei Research] na Univerzi v Pekingu, ki je namenjen sponzoriranju ter spodbujanju preučevanja Caijeve misli in prakse.

1 Vodja projekta v Kitajskem izobraževalnem središču Univerze v Sydneyu, kjer ureja mesečno periodično publikacijo o dvojezični popularizaciji (angleško-kitajsko). Prej predavatelj zgodovine na Univerzi v Huazhongu (Wuhan, Kitajska). Soavtor del *Guide to Resources on Chinese Language Acquisition* ter *A New Text of the 'Three-character poem'* (v kitajščini).

2 Biografski oris

Cai Yuanpei se je rodil 11. januarja 1868 v Shaoxingu, v provinci Zhejiang. Njegov oče je bil upravnik lokalne banke, zato je bil Cai deležen udobnega družinskega življenja. To mu je omogočilo tudi dostop do tradicionalne izobrazbe, osredotočene na poznavanje klasikov in uspešno opravljen tradicionalni državni uradniški izpit. Ko ga je pri 22 letih opravil, si je Cai prislužil naziv *jinshi* (doktorat) in postal član Akademije Hanlin, kar je bila največja čast, ki je lahko učenjaka doletela v fevdalni Kitajski. Leta 1894 je na omenjeni akademiji napredoval do naziva urednika.

Ko je kitajsko-japonska vojna v letih 1894 in 1895 izpostavila šibkost Kitajske nasproti zahodnjaški znanosti in tehnologiji, je Cai sklenil obrniti hrbet urejanju klasikov in se lotil prevajanja evropskih knjig, da bi razumel razloge v ozadju evropskih uspehov. Od takrat je ogromno časa posvetil poučevanju na različnih javnih in zasebnih šolah, s čimer je skušal razširiti nove ideje z Zahoda. Leta 1901 so šanghajski učitelji ustanovili Kitajsko izobraževalno združenje [Chinese Educational Association] in izvolili Caija za predsednika.

Leta 1907 je Cai odpotoval v Nemčijo in se vpisal na Univerzo v Leipzigu, kjer je obiskoval predavanja iz filozofije, estetike, antropologije in eksperimentalne psihologije. Med bivanjem v Nemčiji je sestavil serijo učbenikov za srednje šole o moralni izobrazbi, napisal »*Zgodovino kitajske etike*« [The History of Chinese Ethics] in v kitajščino prevedel več nemških knjig.

Po povratku na Kitajsko leta 1911 ga je republiška vlada imenovala na položaj ministra za izobraževanje. V protest proti avtokratskemu režimu Yuana Shikaija je Cai leta 1912 odstopil s položaja in se vrnil na študij v Nemčijo. Leta 1913 se je preselil v Francijo, kjer je študiral francoščino in pomagal pri vodenju Izobraževalnega inštituta za kitajske delavce [Educational Institute for Chinese Labourers] ter pri ustanavljanju Kitajsko-francoskega izobraževalnega združenja [Sino-French Educational Association].

Leta 1916 je bil Cai imenovan za rektorja Univerze v Pekingju – na tem položaju je ostal do leta 1926. V teh desetih letih so vodstvene večšine Cai Yuanpei in njegova predanost neodvisni misli, njegovi inovativni eksperimenti ter spodbujanje mladih talentov prispevali k temu, da je Univerza v Pekingju postala temeljna ustanova za višje izobraževanje na Kitajskem.

Leta 1927 je prevzel položaj predsednika *Daxueyuana* (Univerzitetnega sveta), ki je nadomestil nekdanje ministrstvo za izobraževanje. V začetku leta 1928 je bistveno prispeval k ustanovitvi *Academie Sinice*, ki je nastala z

namenom nadgradnje nacionalnih raziskav na področju znanosti in tehnologije. *Academia Sinica* je s Caijem kot prvim predsednikom veliko prispevala k zvišanju ravni znanstvenih raziskav na Kitajskem, nekatere njene institucije pa so dosegle mednarodno prepoznavnost.

Po umiku iz javnega življenja je Cai leta 1936 zbolel in 5. marca 1940, v 72. letu starosti, umrl v Hong Kongu.

3 Kritika tradicionalnega izobraževanja

Caijeva prva knjiga, osredotočena zgolj na izobraževanje, je *Xuetang Jiaoke Lun [O šolskem učnem načrtu]*. Izdana je bila leta 1901 ter analizira njegove najpomembnejše zgodnje izkušnje in sodobna razmišljanja. Poleg tega jasno artikulira nekatere temeljne izobraževalne zamisli, h katerim se je vrnil kasneje in jih razvijal v svojih poznejših delih.

Izvor Caijevega stališča do izobraževanja je izobrazba, ki je je bil deležen, ter intelektualno življenje, ki ga je izkusil ob njej. Na začetku knjige najdemo Caijev čustveni zapis:

Moje otroštvo je bilo zapravljeno s tem, ko je bilo povsem predano temu, da postanem uspešen kandidat za tradicionalne državne uradniške izpite. Moja mladost je bila posvečena doslednemu učenju, sholastiki, uokvirjeni v pojasnjevanje klasikov in komentiranje zgodovinskih del. Omejitve tega sem začel odkrivati pri svojih 30 letih (letnik 1, 139).²

Medtem ko Caijeva sodba temelji na njegovih zgodnjih izkušnjah z na izpiti zasnovanim šolstvom, je bil namen njegovega raziskovanja izobraževanja dognati omejitve kitajskega tradicionalnega izobraževanja. Cai je svojo kritiko tradicionalnega izobraževanja povzel s šestimi ideogrami: *bi* (vulgarno), *luan* (neurejeno), *fu* (površinsko), *xi* (ustrahovalno), *zhi* (nespodbudno) in *qi* (varljivo) (št. 1, 140). Razlog za izbiro prav teh pismenk lahko po Caijevi razlagi orišemo takole:

Cilj tradicionalnega izobraževanja je bil »vulgaren«, ker se je osredotočilo predvsem na urjenje učencev, kako opraviti tradicionalni državni uradniški izpit. To jih je sililo, da kot edini namen učenja vidijo sebičen lov za osebnimi koristmi.

Vsebina tradicionalnega izobraževanja je bila »neurejena«, ker ni bila prilagojena potrebam otrok v ožjem smislu ter človeškemu razvoju v širšem smislu. Učencem so vedno znova podajali nespremenljiva klasična besedila. Podajanje

2 Citati iz zapisov Caija Yuanpeija so vzeti iz: Cai Yuanpei 1984.

in prejemanje znanja v prevladujočem sistemu je bilo »površinsko«, saj je bila prevladujoča metoda sestavljena iz pomnjenja in recitiranja klasičnih besedil. Odnos med učitelji in učenci pa je bil »ustrahovalen«, ker so imeli učitelji absolutno avtoriteto, da učence prisilijo k učenju, medtem ko učenci niso imeli pravice podvomiti v učitelje in svobode, da bi se učili zavoljo učenja samega.

Splošno psihološko ozračje med učenci je bilo »nespodbudno«, saj je bil pritisk nanje, da se morajo učiti, tako močan, da so šolo dojemali kot zapor in so bili prepuščeni brezupnemu hrepenenju po srečnem življenju.

Izid tradicionalnih državnih uradniških izpitov je bil torej »varljiv«, saj je bilo šolanje opazno neučinkovito in nerelevantno, izbrani birokrati so namreč tvorili privilegirano kasto, ki vestno ščiti svoje člane. S tem ko je izpostavil zgornje pomanjkljivosti, je Cai sklenil, da obstoječi izobraževalni sistem ne ustvarja zadovoljivih priprav na kitajski način življenja in ne navdihuje kitajske misli. Po njegovem mnenju so korenine nezadostnosti tega sistema »njegova filozofija, osredotočena na izpitni sistem«, ter »njegov cilj, ki se ni oziral na človeško skupnost« (letnik 1, 139). V zgodnjih letih premišljevanja o najbolj urgentnih težavah izobraževanja je zagovarjal stališče, da se mora vsak kitajski izobraževalec zavedati izobraževalske krize in si mora drzniti osvoboditi se okov tradicionalnega izobraževanja. Cai je kot vzhajajoča vodilna osebnost izobraževalske renesanse na Kitajskem zapisal:

Slediti moramo splošnemu načelu svobode misli ter svobode izražanja in ne smemo dopustiti, da bi katerakoli veja filozofije ali katerakoli načelo religije zamejilo naš um, vedno moramo ciljati na višje univerzalno stališče, ki velja ne glede na prostor in čas. Za takšno izobraževanje si ne znam zamisliti drugega imena kot izobraževanje za svetovni nazor (letnik 2, 134).

Neomajno je bil prepričan, da »lahko izobraževalci zastavijo standard na podlagi položaja ljudi, zato imamo lahko izobraževanje onkraj političnega nadzora« (letnik 2, 130). Iskal je torej novo izobraževanje, ki bi bilo, v skladu z njegovim prepričanjem, organsko povezano z družbo in kulturo.

4 Poskus sinteze

Čeprav je Caijevo stališče izviralo iz napada na tradicionalno izobraževanje, pa nikakor ni predpostavljal, da to novonastalo izobraževanje ne bi bilo povezano s kitajskimi tradicijami.

Če naj bi si novo izobraževanje tlakovalo specifično pot proti modernizmu, je bilo za Caia bistvenega pomena ustvariti nov način nacionalnega samozavedanja

ter spodbuditi odprtost do napredka Zahoda. Kot eno od težav, s katerimi se soočajo kitajski izobraževalci, je videl nezmožnost ločevanja med tistimi vidiki kitajske civilizacije, ki so še vedno relevantni, in tistimi, ki niso več. Opažal je:

Medtem ko smo se v preteklosti ponašali s superiornostjo, začinjamo danes – kar je posledica ponavljajočih se porazov in ponižanj – častiti vse tuje in razvrednotiti vse domače. Prostovoljno smo posvojili teorije in prakse, ki jih sprejemajo druge nacije, ter hkrati zatrli lastno eksperimentiranje (letnik 2, 264).

Kot protiutež tej tendenci je pot do prave reforme predvidel v izbiri vmesne možnosti. To pomeni, da bi morali izbrati in strniti najboljše iz vsake kulture ter oblikovati in preizkusiti nove teorije v luči specifičnih kitajskih razmer.

To razloži, zakaj so se njegove nadaljnje raziskave osredotočile na eno samo poglobljeno nalogo: primerjati kulturne in izobraževalne ideje Kitajske ter Zahoda z namenom ustvariti določene sinteze, ki bi vodile in spodbujale kitajsko izobraževanje. Da bi izpolnil to nalogo, je Cai najprej preučil metodo sinteze: »Glede metode za vzpostavljanje te sinteze je ključnega pomena najprej razumeti znanstveni duh Zahoda. Nato lahko skozi ta znanstveni duh pregledamo kitajske tradicionalne doktrine. Le na ta način lahko odkrijemo novo vizijo« (letnik 3, 350).

Cai se je začel v iskanju smernic v znanosti, gonilni sili zahodnega napredka, z zanosom ozirati na Zahod. Njegovo spoštovanje zahodne znanosti je prišlo do izraza, ko je premišljeval o njenem odnosu do izobraževanja. Iz uspehov Zahoda je razbral, da kultiviranje znanosti vodi do razvoja človeškega znanja, veččin opazovanja in eksperimentiranja ter moči natančnega razmišljanja. Znanost potemtakem krepi izobraževalne učinke tako v smislu obsega kot natančnosti.

Spričo pomanjkanja znanosti v tradicionalnem kitajskem izobraževanju si je prizadeval za vpeljavo teoretskih in praktičnih veščin s preučevanjem zahodnih znanosti. Ob primerjanju izobraževalnega razvoja Kitajske in Združenega kraljestva je zapisal:

Izraziti moramo željo po preboju našega izobraževanja v smer večjega razvoja znanstvene izobrazbe. V Angliji so tako znanstveno-raziskovalna združenja kot univerzitetni laboratoriji dobro opremljeni. [...] Na Kitajskem pa izobraževanje najmanj zadnjih 2000 let ni stremelo po višjih znanstvenih naukih, kot sta oblikovanje človeka s popolnim značajem ter ponujanje literarnega usposabljanja (letnik 4, 473).

Na podlagi znanstvenega duha je nameraval izluščiti koristne ideje ter izkušnje iz Kitajske in z Zahoda, da bi odkril uporabno formulo za kitajsko

izobraževalno reformo. Ti poskusi so bolj vidni skozi njegovo konceptualizacijo petih tipov izobraževanja.

5 Pet vrst izobraževanja

Ko je Cai leta 1912 postal minister za izobraževanje, je republiki podal prepričljiv predlog glede izobraževalne politike, ki ga je zaznamovalo pet tipov izobrazbe: vojaški/državljski, utilitaristični, moralni, svetovni nazor in estetsko izobraževanje.

Za nacionalno preživetje je predlagal vojaško/državljsko izobraževanje, ki bi služilo obrambi Kitajske, ponovnemu pridobivanju izgubljenih pravic ter razvoju njene industrijske civilizacije. Po drugi strani se je zavedal, da ta tip izobraževanja izvira iz ideologije nacionalizma, ki bi se morala sčasoma umakniti mednarodnemu pristopu. A glede na takratne zaostrene razmere, ko so zunanji agresorji ter rivalstvo med vojaškimi frakcijami ogrožali obstoj nacije, je »vojaško izobraževanje za državljane« predpostavljalo kot nujno potrebno za vzpostavitev nacionalne obrambe in uravnovešanje moči proti različnim frakcijam.

V povezavi s ciljem vojaškega urjenja je Cai za spodbujanje utilitarističnega izobraževanja na Kitajskem predlagal uporabo zahodnih znanosti. Da bi pojasnil pojem utilitarističnega izobraževanja, je zapisal:

Ta teorija se je razvila v Ameriki, a se je v zadnjem času uveljavila tudi v evropskih državah. V naši državi še ne izkoriščamo zakladov, ki se skrivajo pod zemljo, organizacija industrijskega sektorja je še vedno v povojih, stopnja brezposelnosti je visoka in ljudstvo je izjemno revno. Torej je utilitaristično izobraževanje zagotovo prednostna naloga (letnik 2, 131).

V tem pogledu ga je močno privlačila pragmatična teorija Johna Deweyja s poudarkom na metodi eksperimentalnega raziskovanja. Strinjal se je z Deweyjem, da bi moralo biti moderno izobraževanje zasnovano tako, da bi spodbujalo utilitaristične cilje gojenja človeške inteligence, demokratične mobilnosti in gospodarske rasti. Cai je menil, da so bile težave izobraževanja na Kitajskem prepletene s političnimi, ekonomskimi in socialnimi vprašanji. Zato jih ni mogoče razreševati zgolj z omogočanjem večjemu številu državljanov, da obiskujejo šolo, ali z uvajanjem šolskega sistema, zasnovanega na vzorcu iz Združenih držav ali drugih industrializiranih nacij.

Cai se je dobro zavedal – in na to tudi pogosto opozarjal – hudih zlorab znanstvenih izsledkov v sebične namene politične moči in ekonomskega dobička

na Zahodu. Opozarjal je, da bi lahko vojaško in utilitaristično izobraževanje brez spremljajočega moralnega urjenja vodilo v agresijo in prevzetnost. Poleg tega je bil prepričan, da lahko nacionalna blaginja brez svetovnega nazora povzroči nemirnost, nezadovoljstvo in kaos. Zato je menil, da bi morali tradicionalni moralni nazor Kitajske združiti z znanstvenim duhom Zahoda, znanost in tehnologija pa bi morali koristiti vsem ljudem na svetu.

Kar se tiče moralnega izobraževanja, je Cai nacionalno moralnost cenil kot esenco človeške narave in kot imanentno značilnost človeškega življenja. Poleg tega je verjel, da je bogat spekter idealov velikih izobraževalcev kitajske zgodovine od nekdanj soustvarjal človeška življenja. Z zgodovinskega vidika je bilo ključno vprašanje, ki ga je izpostavil, kako tradicionalne vrednote prenesti na sodobno družbo v skladu z idealom novega izobraževanja. Menil je, da bi morali zastarela moralna načela, kot sta lojalnost cesarju in čaščenje Konfucija, ki kalijo duha republiške dobe, izločiti iz šolskih učbenikov. Po drugi strani pa bi morale te tradicionalne predstave o moralnosti v skladu z republiškim duhom služiti potrebam modernega izobraževanja.

Zato je Cai zagovarjal stališče, da mora novo kitajsko izobraževanje v nacionalno dediščino prenašati dragocena moralna načela in črpati podporo te moralne sile pri grajenju modernizacije Kitajske. Poudaril je:

Namen moralnega izobraževanja je, da ljudje delamo za skupno zaščito in skupno ohranitev. Vse to je ključnega pomena pri odpravljanju navede spletkarjenja zavoljo lastnih osebnih interesov ter pri izkoreninjanju občutka različnosti med sabo in drugimi. S tem lahko ljudje dosežemo napredek v izobraževanju v luči realnosti (letnik 2, 134).

Caijeva pozornost na koncepcijo realnosti je bila povezana z njegovim zanimanjem za to, kar je poimenoval »uvod v vsesvetovni pristop«. Na tej točki je vpeljal kantovsko idejo o substančnem in pojavnem svetu. Po Caijevem mnenju je pripisovanje prevelikega pomena substančnemu svetu po navadi imelo za posledico nezdrav materializem in sebičnost. Upal je, da bo kultiviranje ustreznega svetovnega nazora pomagalo gojiti bolj altruistična in povzdignjena občutja, zato se je usmeril k razumevanju esencialne enotnosti vsega človeštva.

Za konec navedimo še Caijeve misli o estetskem izobraževanju kot bistvenem delu novega izobraževanja. Poudarjal je, da je umetnostnim predmetom, kot so risanje, glasba in ples, v tradicionalnem izobraževanju posvečeno pre malo pozornosti. V zagovarjanju potrebe po cenjenju umetnosti v korist izgradnje življenj učencev na aktiven in radosten način je bil prepričan, da morajo umetnostni predmeti dobiti vidno mesto na vseh ravneh učnega načrta. Nadalje je trdil, da mora umetnostno izobraževanje nadomestiti religiozno

indoktrinacijo. Menil je, da se skozi estetsko čutnost razkrijejo najgloblja človeška hrepenenja in občutki, medtem ko avtoritarna narava religije pri učencih tepta svobodo učenja. Potemtakem je vzgajanje učencev s pomočjo estetske izobrazbe, osvobojeno vsakršnih religiozних konotacij, nujno.

Estetsko izobraževanje je Cai razumel tudi kot most med substanco in pojavnim svetom, saj lahko umetniško udejstvovanje učencem pomaga razviti čistejša čustva in izločiti tista bolj osnovna, kot so sebičnost, trma in sovraštvo. Zato je estetsko izobraževanje povezal s svetovnonazorskim. S pomočjo teh dveh tipov je želel preostale tri tipe izobraževanja (vojaško-državljsko, utilitaristično in moralno) osvoboditi političnih omejitev.

6 Neodvisnost izobraževanja

108

Cai je kot temeljni in nujni pogoj za uveljavitev teh petih tipov izobraževanja predpostavil neodvisnost izobraževanja. Sklenil je:

Izobraževanje pomeni pomagati učencem pridobiti sposobnost razvijanja inteligence uma ter izpopolnjevati osebne lastnosti, ki prispevajo h kulturi človeštva; vendar cilj izobraževanja ni izoblikovati učence v posebna orodja, ki jih bodo drugi uporabili za svoje namene. Zato bi morale biti šolstvo povsem v rokah neodvisnih izobraževalcev, ki ne bi bili pod vplivom nobene stranke ali cerkve (letnik 4, 177).

V globoki zaskrbljenosti zaradi političnega ali religioznega vpliva na izobraževanje je Cai ponudil administrativni načrt za varovanje neodvisnosti kitajskega izobraževanja. Predvideval je uvedbo okrožnega univerzitetnega sistema, ki je bil zasnovan na podlagi francoskega izobraževalnega sistema. Kitajski vladi je predlagal, naj v različnih regijah vzpostavi univerzitetna okrožja, vsako od njih pa naj ima univerzo, ki bo nadzorovala vse ravni okrožnega šolstva. Nadzor nad univerzo in okrožnimi izobraževalnimi zadevami naj bo v rokah izobraževalnega odbora, ki ga bodo vodili univerzitetni profesorji. Rektorja univerze naj bi izvolil odbor, vsi okrožni rektorji pa bi tvorili Svet za višje izobraževanje, ki bi obravnaval zadeve v skupnem interesu ter določal izobraževalno politiko. Sredstva bi črpali iz lokalnih davkov, revnejša okrožja pa bi lahko na podlagi odobritve Sveta za višje izobraževanje za pomoč zaprosila centralno vlado.

Takšen načrt, povezan s Caijevo predstavo o neodvisnem šolstvu, je bil privlačen, a nerealističen. Dokaz za to je že Caijev neuspeh, da bi ga pretvoril v prakso. Načrt je predstavil leta 1922, v času, ko je bila Kitajska politično in geografsko razdeljena med množico generalov. Glede na nenehne spopade in družbene pretrese ni mogel računati na to, da bo režim pekinškega generala

vpeljal njegov načrt vsenacionalnega sistema univerzitetnih okrožij. Leta 1927, ko je vodenje Kitajske prevzel Kuomintang, je Cai nacionalistično vlado le pregovoril, da je odobrila njegov načrt razmejevanja univerzitetnih okrožij. Imenovan je bil za predsednika *Daxueyuana* (Univerzitetnega sveta), ki je nadomestil ministrstvo za izobraževanje, njegova naloga pa je bila vodenje administracije univerzitetnih okrožij. Ker je bilo bistvo Caijevega načrta – otresti se političnega nadzora – v neposrednem nasprotju z namero nacionalistov združiti Kitajsko pod centralizirano politično močjo, je bil njegov Univerzitetni svet obsojen na kratko življenje. Pravzaprav ni dočakal niti enega leta obstoja. Soočen s kruto realnostjo je Cai morda začutil, da je vpliv strankarske politike na izobraževanje prevelik, da bi se mu bilo mogoče zoperstaviti.

Čeprav Cai pri vzpostavljanju sistema univerzitetnih okrožij ni bil uspešen, njegova vztrajnost glede ideje o neodvisnem šolstvu in njeno širjenje nista nikoli pojenjali. Izhajajoč iz svoje temeljne ideje si je prizadeval razvijati premisleke o važnih vprašanjih, kot sta demokratična administracija ter akademska svoboda.

Skladno s svojo zamisljivo, da naredi šolstvo neodvisno od politike in religije, je Cai zagovarjal ustvarjanje demokratičnih pogojev za izobraževalno administracijo. Poudarjal je, da obstajata dva bistvena elementa demokratične administracije: prvi je »iskanje in sprejemanje predlogov množic«, drugi pa je »spodbujanje reform tam, kjer so potrebne« (letnik 3, 332). Kot administrator in izobraževalec je bil Cai vedno naklonjen deljenju odgovornosti in je poudarjal pomen upravljanja izobraževalnega sistema s strani tistih, ki jih izobraževanje neposredno zadeva oziroma imajo z njim izkušnje.

Ko je Cai postal rektor Univerze v Pekingu, si je močno prizadeval uveljaviti načelo demokracije. Tako je uspešno sprožil številne reforme v upravi univerze. Prvič, med dekani fakultet je bil kot zakonodajno telo za pomoč pri vodenju institucije vzpostavljen *Pingyihui* (izvršni odbor), ki je fakultetam dajal več besede pri univerzitetnih odločitvah. Drugič, vzpostavljen je bil *Jiaoshouhui* (profesorski odbor), akademsko telo, ki je prevzemalo odgovornost za učni načrt. Tretjič, študentje so oblikovali številne študentske organizacije, ki so spodbujale samoregulacijo študentov in hkrati vodile njihove aktivnosti v kampusu.

Še en pomemben vidik Caijeve vere v demokracijo je bila njegova zavezanost načelu akademske svobode. Po njegovem mnenju je bilo šolstvo v osnovi odgovorno za razvijanje številnih različnih interesov in drž, ki spodbujajo intelektualni napredek. V pismu o politiki Univerze v Pekingu je glede akademske svobode pripomnil:

- Kar zadeva intelektualne teorije, bomo sledili primerom univerz z vsega sveta. To pomeni, da bomo v skladu z načelom »svobode misli«

tolerirali in sprejemali vse ideje in mnenja. [...] Glede na to, da lahko različne miselne šole ohranjajo svoje poglede in niso odpadle v procesu naravne selekcije, se bodo smele kljub svojim konfliktnim naravam svobodno razvijati.

- Kar zadeva učiteljski zbor, bo izobraženost glavni kriterij za imenovanje učiteljev. Njihovo izobraževalno delo bo vodilo načelo svobode misli (l. 3, 271).

Ta odprta politika je omogočila, da je Univerza v Pekingu privabila in zaposlila številne priznane učenjake, predstavnike različnih miselnih šol, kot so: Chen Duxiu, urednik radikalne revije *Xin Qingnian [Nova mladina]* in, kasneje, ustanovitelj komunistične partije; Hu Shi, voditelj literarne revolucije in ključna figura pri uvajanju Deweyjevih idej na Kitajsko; Liu Shiwei in Huang Jigang, branitelja tradicionalnega literarnega sloga; ter Gu Hongming, podpornik avtokratske monarhije. Prav oblikovanje kompetentnega in predanega kolegija je pripomogla, da je Univerza v Pekingu postala osrednji forum kulturne in intelektualne izmenjave ter si zaradi naprednosti svojih učenjakov prislužila velik sloves. Na podlagi svoje izkušnje na Univerzi v Pekingu je Cai sklenil, da je med kitajskimi izobraževalci še posebej pomembno osveščanje o vprašanju akademske svobode, saj bi lahko to načelo uporabili za zlom avtoritarnosti konfucijanske tradicije, ki je v nacionalnem izobraževanju prevladovala zadnjih 2000 let.

7 Vpliv na kitajsko izobraževanje

Cai je bil v prvi vrsti razsvetljen izobraževalec, ki se je spoprijemal z novimi idejami ter iskal spodbudne odgovore na številne probleme Kitajske v procesu izobraževalne modernizacije. Njegov velik vpliv na kitajsko izobraževanje lahko ubesedimo z naslednjimi štirimi vidiki.

Prvič, v zgodovini reform izobraževanja na Kitajskem je bila Caijeva kritika tradicionalnega izobraževanja izjemna, saj je pomagala zbuditi zavedanje o omejitvah konfucijanskega okvira in posledično spodbudila proces izgradnje sodobnega kitajskega izobraževanja. Še izjemnejše je bilo njegovo prizadevanje za sintezo, tj. eden najpomembnejših poskusov združitve kitajske kulturne in izobraževalne dediščine z dinamiko zahodne misli.

Drugič, Caijeva konceptualizacija petih tipov izobrazbe je bila nova teoretska usmeritev, ki sta jo zaznamovala kritična drža do konfucijanske tradicije ter cilj biti skladna z duhom kitajske republiške dobe. Caijevo poudarjanje pomembnosti znanstvenega vedenja in družbenega udejstvovanja je imelo še posebej močan vpliv na zamenjavo klasičnega učnega načrta z znanstvenim.

Poleg tega je njegovo vztrajno zavzemanje za estetsko izobrazbo šole prisililo, da so dale večji poudarek učenju umetnostnih predmetov, ki so bili v tradicionalnem izobraževanju prezirani.

Tretjič, z vodenjem Univerze v Pekingu je Cai kot rektor izpeljal številne praktične reforme, ki so globoko zaznamovale razvoj višjega izobraževanja na Kitajskem. Danes se ga spominjamo po dosežkih pri spodbujanju ustvarjalnega učenja in temeljitih raziskav ter po reorganizaciji univerzitetne administracije, osnovane na načelu demokracije. Poleg tega lahko superiornost Univerze v Pekingu neposredno pripišemo Caijevemu spodbujanju akademske svobode, ki je vodila k oblikovanju razgibane izobraženske skupnosti in pri študentih odprla širok spekter učnih interesov.

Četrto, Caijeve zahteve po neodvisnosti izobraževanja so bile navdih za udejanjanje demokratičnega izobraževanja na Kitajskem. V tem pogledu je njegova relevantnost prav v pristopu – v kontekstu njegove liberalne izobraževalne teorije – k natanko tistim problemom, ki še danes begajo kitajske izobraževalce in izobraževalke: k vlogi vlade pri načrtovanju izobraževanja, mestu politične ideologije v šolstvu ter kontinuiteti in stabilnosti izobraževalnih politik. Vendar se pomen Caijevih zamisli ne skriva zgolj v njihovem konkretnem prispevku k natančni opredelitvi teh problemov, temveč v enaki meri v tem, da orisuje nekatere možnosti naslavljanja njihove navidezne neobvladljivosti.

Po zaslugi Caijevega vpliva ni težko razumeti, zakaj so mu učenjaki posvečali toliko pozornosti, saj je njegovemu življenju in delu posvečen znaten delež znanstvenih objav. Nazadnje je bila v spomin na 120. obletnico njegovega rojstva maja 1988 na Univerzi v Pekingu organizirana konferenca, ki so se je udeležili učenjaki iz Kitajske in drugih dežel. Pokazala je, da je resnično vredno obuditi raziskovanje Caijevih prizadevanj in idej, še posebej v povezavi s sodobnim kitajskim izobraževanjem.

Viri in literatura

Dela Cai Yuanpeija

- Cai Yuanpei 蔡元培. 1920. *Cai Jiemin Xiansheng Yanxing Lu* 蔡子民先生言行录 (*Zbirka besed in dejanj Cai Yuanpeija*). Peking: Beijing University.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1921. *Zhongxue Xiushen Gaoke Shu* 中学修身高科书 (*Šolska moralna izobrazba*). Šanghaj: Commercial Press.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1924. *Zhexue Gangyao* 哲学纲要 (*Osnove filozofije*). Šanghaj: Commercial Press.

- Cai Yuanpei 蔡元培. 1937. *Zhongguo Lunlixue Shi* 中国伦理学史 (*Zgodovina kitajske etike*). Šanghaj: Commercial Press.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1967a. *Cai Yuanpei Xuanji: Wenhua Sixiang* 蔡元培選集：文化思想 (*Izbrana dela Cai Yuanpeija o kulturi in misli*). Tajpej: Book World Co. 1967.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1967b. *Cai Yuanpei Xuanji: Zhexue Jiaoyu* 蔡元培選集：哲学教育 (*Izbrana dela Cai Yuanpeija o filozofiji in izobraževanju*). Tajpej: Book World Co.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1967c. *Cai Yuanpei Xuanji: Shuxin Xuba* 蔡元培選集：序信書巴 (*Izbrana dela Cai Yuanpeija: Pisma in predstavitve za druge pisce*). Tajpej: Book World Co.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1967d. *Cai Yuanpei Xuanji: Yanshuo* 蔡元培選集：言說 (*Izbrana dela Cai Yuanpeija: Govori*). Tajpej: BookWorld Co.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1967e. *Cai Yuanpei Xuanji: Zawen* 蔡元培選集：雜文 (*Izbrana dela Cai Yuanpeija: Eseji*). Tajpej: Book World Co.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1967f. *Cai Yuanpei Xuanji* 蔡元培選集：妖怪虛講義 *Yaoguaixu Jiangyi* (*Izbrana dela Cai Yuanpeija: O vraževerju*). Tajpej: Book World Co.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1968. *Cai Yuanpei Xiansheng Quanji* 蔡元培先生全集 (*Zbrana dela Cai Yuanpeija*). Tajpej: Commercial Press.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1984. *Cai Yuanpei Quanji* 蔡元培全集 (*Zbrana dela Cai Yuanpeija*). Peking, Zhong Hua Press.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1918. »Tendencies toward Harmony between Eastern and Western Political Ideas.« *Chinese Social and Political Science Review* 3 (1), marec 1918: 41–49.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1924a. »Memorandum Concerning the Disposal of the Boxer Indemnity Fund.« *Asiatic Review* 20, 1924: str. 497–498.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1924b. »The Development of Chinese Education.« *Asiatic Review* 20, 1924: str. 499–509.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1925. »On Communism.« V: *China Yearbook*. Shanghai: Commercial Press: str. 569–570.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1954a. »On the Aims of Education.« V: Teng, S.Y. in Fairbank, J.K. (ur.): *China's Response to the West*. Cambridge, MA: Harvard University Press: str. 235–38.
- Cai Yuanpei 蔡元培. 1954b. »Policy for Peking University.« V: Teng, S.Y. in Fairbank, J.K. (ur.): *China's Response to the West*. Cambridge, MA: Harvard University Press: str. 238–49.

Dela o Cai Yuanpeiju

- »Cai Yuanpei's Biography«. 1970. V: Boorman, H.L. (ur.) *Biographical Dictionary of Republican China*, letnik 3. New York, NY, Columbia University Press: str. 295–99. (Glej tudi reference na Ts'ai Yuanp'ei in podobna črkovanja.)
- Duiker, W.J. 1968. *Tsai Yuanpei and the Intellectual Revolution in Modern China*. Washington, DC: Georgetown University (Neobjavljena doktorska disertacija.)
- Duiker, W.J. 1977. *Tsai Yuan-pei: Educator of Modern China*. University Park, PA: The Pennsylvania State University Press.
- Duiker, W.J. 1971. »Tsai Yuan-pei and the Confucian Heritage.« *Modern Asian Studies* (Cambridge, UK) 5(3), 1971: str. 207–26.
- Duiker, W.J. 1974. The Humanist Vision: Tsai Yuan-pei and Education Reform in Republican China. *The Journal of the Institute of Chinese Studies of the Chinese University of Hong Kong*, Hong Kong), letnik 7, št. 2, 1974.
- Gao, P.S. (ur.) *Cai Yuanpei Nianpu* 蔡元培年譜 (*Kronologija Cai Yuanpeija*). Peking, Zhonghua Press, 1980.
- Lubot, E.S. 1923. *Tsai Yuan-pei from Confucian Scholar to Chancellor of Peking University 1868–1923: the Evolution of a Patient Reformer*. Columbus, OH: The Ohio State University. (Neobjavljena doktorska disertacija.)
- Lubot, E.S. 1973. »Peking University Fifty-five Years Ago: Perspectives on Higher Education in China Today.« *Comparative Education Review* 17(1), 1973: str. 44–57.
- Lubot, E.S. 1927. Tsai Yuan-pei and the May Fourth Incident. *Chinese Culture* (Taiwan), letnik 13(2), 1972: str. 73–82.
- Nathan, A.J. 1976. *Peking Politics, 1918–1923: Factionalism and the Failure of Constitutionalism*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Sakai, R. 1953. *Politics and Education in Modern China*. Cambridge, MA: Harvard University (Neobjavljena doktorska disertacija.)
- Sakai, R. 1949. »Tai Yuan-pei as a Synthesizer of Western and Chinese Thought.« *Papers on China* 3, 1949: str. 170–92.
- Schwarz, V. 1986. *The Chinese Enlightenment: Intellectuals and the Legacy of the May Fourth Movement of 1919*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Spelman, D.G. 1973. *Tsai Yuanpei, 1868–1923*. (Neobjavljena doktorska disertacija, Harvard University).
- Sun Changwei. 1968. *Cai Yuanpei Xiansheng de Shengping Jiqi Jiapyu Sixiang* 蔡元培生平及其教育思想 (*Življenje in izobraževalne misli Cai Yuanpeija*). Tajpej: Commercial Press.
- Sun Te-chung (ur.). 1966. *Cai Yuanpei Xiansheng Yiwen Leicao* 蔡元培傳記資料 (*Zapisi preminulega g. Caija Yuanpeija, razvrščeni po vsebini*). Tajpej: Fu-hsing Press.

- Tai, C.H. 1952. *The Life and Work of Tsai Yuan-pei*. (Neobjavljena doktorska disertacija, Harvard University)
- Zhang, Lizhong. 1991. *A Comparison of the Educational Theories of Cai Yuanpei and John Dewey*. (Neobjavljena doktorska disertacija, University of Sydney)
- Zhu, Zhuanyu (ur.). 1981. *Cai Yuanpei Zhuanji Ziliao* 蔡元培傳記資料 (*Biografski materiali o Cai Yuanpeiju*). 10 letnikov. Tajpej: Tien Yi Press.

Prevedla Anja Muhvič